

הדילמה האיראנית – האם להגיב בפיגועים בחו"ל לפעילות ישראל נגדה בסוריה?

יורם שוייצר

למרות הצהרות מפי מנהיגים איראנים כי המשך הפעילות הישראלית נגד כוחותיה ושלוחיה בסוריה תגרום להרס חיפה ותל אביב, נראה כי איראן אינה מעוניינת בהתדרדרות למלחמה, במיוחד לא בשטח סוריה או בלבנון ומחמת החשש להשלכות על שרידות משטר אסד ומעמד חזבאללה (גם ישראל אינה מעוניינת במלחמה רחבה). מכאן, שהמהלומות המילוליות ההדדיות בין ישראל לבין איראן מחייבות את שני הצדדים להקפיד שפעולותיהן תהיינה מחד גיסא מכאיבות, ובה בעת מדודות, כדי לא לחולל הסלמה. מבחינת איראן, זירה אפשרית לתגובה למה שנתפס כהתגרות ישראלית בלתי נסבלת היא הזירה הבינלאומית. בשלב זה לא ברור אם איראן תסתפק במאמצים לפגוע בישראל בזירת הלחימה בסוריה, או שמא תחליט לצרף אליה זירות נוספות בגבולות ישראל ואף מעבר לכך. בכל מקרה, נראה כי העימות החזיתי הנוכחי מול ישראל יוביל את איראן לרענן את יכולתה לבצע טרור בחו"ל, כדי שאם תחליט ללכת למהלך כזה יהיו ברשותה תשתית ויכולת ביצוע טובים יותר, מאלה שהפינו היא וחזבאללה בשנים האחרונות.

שיגורם של כעשרים טילים מסוריה בליל ה-9 – 10 במאי, בהכוונת איראן לעבר שטח ישראל, סיים פרק בדיון שהתקיים בישראל בשאלה האם, כיצד ומהיכן תנסה איראן לנקום על הרג אנשי משמרות המהפכה בתקיפות שביצעה ישראל בשטח סוריה. לאחר התגובה האיראנית הראשונה לתקיפות, אשר לא גרמה אבדות לישראל, ישראל הגיבה לירי הטילים בתקיפת תשתיות צבאיות איראניות בשטח סוריה וגרמה להן נזק ניכר, לאור התחייבות פומבית של דוברים בכירים איראניים כי ישראל עוד תבכה את חייליה כפי שאיראן התאבלה על חייליה שלה, נותר לראות האם וכיצד תגמול איראן לישראל גם על התקפת הנגד הנרחבת: מה יהיו עוצמתה, מאפייניה ומיקומה של התגובה.

ההצהרות האירניות ממקדות את התגובה לפעילות נגד יעדים צבאיים בישראל. ואולם, נוכח היקף והמשכיות הפגיעה הישראלית ביעדים איראנים בסוריה, לצד ההשפעה המיוחדת לישראל על החלטת הנשיא טראמפ לסגת מהסכם הגרעין והבכת איראן עם חשיפת ארכיון הגרעין האיראני קבל עם ועולם, וכן איומים פומביים של בכירים ישראלים לסכל את כוונת איראן לבסס תשתית צבאית בסוריה, מוסיפים לתחושת ההשפלה האיראנית ויתכן שגם להרחבת מנעד אפשרויות התגובה מצדה. בנוסף למשמרות המהפכה, לרשות איראן עומד מאגר של ארגוני שליח ומיליציות שחברים בהם פעילים לבנונים, עיראקים, סורים, פלסטינים אפגאנים ופקיסטנים. חלקם עלול להירתם לפעולה נגד ישראל. למרות הצהרות מפי מנהיגים איראנים כי המשך הפעילות הישראלית נגד כוחותיה ושלוחיה תגרום להרס חיפה ותל אביב, נראה כי איראן אינה מעוניינת בהתדרדרות למלחמה, במיוחד לא בשטח סוריה או בלבנון ומחמת החשש להשלכות על שרידות משטר אסד ומעמד חזבאללה (גם ישראל אינה מעוניינת במלחמה רחבה). מכאן,

שהמהלומות המילוליות ההדדיות בין ישראל לבין איראן מחייבות את שני הצדדים להקפיד שפעולותיהן תהיינה מחד גיסא מכאיבות, ובה בעת מדודות, כדי לא לחולל הסלמה.

מבחינת איראן, זירה אפשרית לתגובה למה שנתפש כהתגרות ישראלית בלתי נסבלת, היא הזירה הבינלאומית, למרות שגם היא אינה חפה מסיכונים ומאילוצים. ישראל, למודת ניסיון העבר אשר לשימוש שעשתה איראן ביכולותיה ובגורמים שלוחים בפגיעה קשה ביעדים ישראלים ויהודיים בחו"ל, נערכת לאפשרות כי גם הפעם תבחר איראן בדרך זו. המועמדים העיקריים לבצעה הם אנשי משמרות המהפכה, בעצמם או בשיתוף פעולה עם קבלני הביצוע שלהם ממנגנון פיגועי החו"ל של חזבאללה, ויתכן אף בסיוע של גורמים שיעים מקומיים במדינות שונות.

לפעילות טרור בחו"ל נגד יעדים ישראלים או יעדים המזוהים עימה יש יתרונות וחסרונות עבור איראן. החלטות בעניין תתקבלנה לפי המענה לשאלות הבאות:

- האם פיגועים נגד יעד ישראלי/יהודי בחו"ל יהוו מענה הולם לפגיעות הקשות שספגה איראן בסוריה, וכך תמומש ההתחייבות האירנית המוצהרת להשיב לישראל כגמולה?
- עד כמה פעולה כזו תרתיע או תרסן את ישראל מהמשך התקפותיה נגד ההתבססות האירנית בסוריה?
- מה הסיכוי לבצע פיגוע בלי שהמבצעים או הסייענים יתפסו או יותירו עקבות שיובילו לאיראן?
- האם ניתן לממש כוונה זו בטווח זמן סביר, כך שהקשר בין הפעילות הישראלית לתגובה לה יהיה ברור? מתקפה אפקטיבית בחו"ל מחייבת הקמתה של תשתית לוגיסטית ואנושית מקומית, וחיבורה לגורמים מבצעיים חיצוניים. גם אם קיימת תשתית בסיסית, נדרש זמן להכשרתה כדי להבטיח ביצוע ובתוך כך למנוע קשר לאיראן והפללתה. תקיפה יעילה מחייבת איסוף מודיעין מדויק ועדכני, הן על היעדים לתקיפה והן על סידורי הביטחון הישראליים הקפדניים בשמירה על נציגיה ונציגותיה בחו"ל. בנוסף, על המתכננים לקחת בחשבון כי גורמי הביטחון הישראליים דרוכים במיוחד בעת הזו והם אף זוכים לשיתוף פעולה עם גורמי האבטחה המקומיים.
- כיצד ניתן להימנע מפגיעה נוספת בדימויה של איראן ומבידודה, במיוחד בימים אלה כשארצות הברית מובילה מערכה בינלאומית להשחרתה כמדינה הנוקטת הונאה ורמייה בתחום הגרעין, וכמי שממלאת תפקיד מרכזי בהפצת טרור בינלאומי? חשיפת מעורבותה של איראן בפיגוע טרור בזירה הבינלאומית, שאותו יזמה וביצעה בעצמה או באמצעות שלוח עלול יהיה לתמוך בתביעה אמריקאית להטיל עליה סנקציות בגין טרור, אולי במסגרת קואליציה בינלאומית. אפשר שגם בהקשר הגרעיני, שהרי לאיראן אין אינטרס להקשות על מדינות מערביות את המאמץ למנוע את קריסת הסכם הגרעין בעקבות פרישת ארצות הברית ממנו.
- זירת הפעולה. הצורך לצמצם את הסיכון לחשיפה ופגיעה דיפלומטית קשה באיראן צפוי לכוון את מתכנני הפעולה לאזור עולם שבו הסיכונים לכך קטנים יחסית. מדינות באפריקה, בדרום מזרח אסיה או במרכז ודרום אמריקה מתאימות יותר לפי היגיון זה מאשר מדינות מערביות מובילות – ארצות הברית או מדינות מרכזיות באירופה.
- אופי הפיגועים והערכה לגבי מספר הנפגעים, ככל שהדבר ניתן להערכה. בבחירת דפוס הפעולה, קיים מתח בין הרצון לגבות מחיר כואב וכבד מישראל לבין חשש מתגובה ישראלית

ישירה, ובעיקר מפני תגובה בינלאומית חריפה. תגובות אלו תושפענה ישירות במספר הקרבנות הישירים והעקיפים שייגרמו כתוצאה מפיגוע. הרי פיגוע במטוס נוסעים הינו בעל פוטנציאל הרג המוני ועלול יהיה להוביל את ישראל לתגובה קשה ביותר ולהסלמה ניכרת של פעילותה נגד איראן, וכן לעורר זעם בינלאומי רב. לעומת זאת, פגיעה מוגבלת בנציגים או נציגויות ישראלית תותיר את המתח במישור הבילטרלי, אם לא יהיו נפגעים מקומיים רבים. לאיראן ישנה כמובן אפשרות לבצע פיגוע או יותר מכך ביעדים יהודיים המזוהים עם ישראל או באזרחים וטיילים ישראלים, המוגנים באופן הדוק פחות. צעירים ישראלים רבים היוצאים לטיולים אחרי צבא באמריקה הלטינית ובמזרח הרחוק עלולים להוות יעד אטרקטיבי לפגיעה ואף לחטיפה, שכן איראן וחזבאללה יוכלו להציגם כחיילים ישראלים.

על פניו, הטרור בחו"ל הוא אמצעי לחימה העומד לרשות איראן למקרים שבהם היא נדרשת לתגובה, כדי לנקום בישראל ולאותת מסרי הרתעה נגדה, באופן המאפשר לה להתכחש לאחריות ולהתנער ממנה. בשנים האחרונות ניכרת בציבור הישראלי נטייה להקל ראש בפוטנציאל הנזק הגלום בטרור על ידי איראן או חיזבאללה, שמקורה בתגובה האיראנית הרפה יחסית לפגיעה במדעני גרעין שלה בשנים האחרונות (המיוחסת לישראל) ובתגובתה הכושלת של חזבאללה על מותו של עימאד מע'ניה ב-2008 - שבעקבותיו הבטיח נסראללה תגובה קשה ביותר, וכשל. איראן וחיזבאללה ניסו יחדיו לבצע כ-15 פיגועים בחו"ל, ובין היתר ביצעו פיגועים נגד יעדים ישראלים בהודו ובבולגריה. אולם, איראן ושליחתה לא נרתעו מניסיון ולפגוע בישראל מחוץ לשטחה, ועובדה זו חייבת לעמוד לנגד עיני המקלים ראש. הביצוע הבלתי-מקצועי בחלק מהמקרים והצלחת ישראל, בשיתוף גורמי ביטחון זרים, לסכל את רוב ההתקפות שתוכננו נגדה, אינם ערובה לכך שאיראן וחזבאללה לא ישפרו את ביצועיהם בעתיד, על פי מאזן השיקולים שלהם.

ישראל לא הצליחה עד כה להרתיע את איראן וחזבאללה משימוש בזירת חו"ל למהלכי נקמה וניסיונות הרתעה נגדה. פעילותה המועטת יחסית של איראן בזירה זו נבעה בעיקר מריסון עצמי, לנוכח פוטנציאל ההסתבכות הבינלאומית או בשל העדפת זירות פעולה אחרות, זמינות יותר. "החשבון הפתוח" של חזבאללה עם ישראל, עליו הצהיר נסראללה בשל הריגת מע'ניה, לא נסגר. יתר על כן, אליו הצטרפו "חשבונות נוספים" על הריגת בכירי מחזבאללה, ועתה גם של אנשי משמרות מהפכה איראנים, שנפגעו על ידי ישראל בסוריה. כל אלה עלולים להביא את איראן וחזבאללה לשוב ולהשתמש בזירת חו"ל, כשהפעם צפויה איראן להקפיד על ביצוע מקצועי ויעיל יותר ולבחור זירות נוחות יחסית לפעולה, שהסיכון בהן לסיכול ולנזק כתוצאה מחשיפת מעורבותה מצומצם. בין אלו מדינות באפריקה, בדרום ומרכז אמריקה, בדרום מזרח אסיה ובמזרח אירופה.

בשלב זה לא ברור אם איראן תסתפק במאמצים לפגוע בישראל בזירת הלחימה בסוריה, או שמא תחליט לצרף אליה זירות נוספות בגבולות ישראל ואף מעבר לכך. בכל מקרה, נראה כי העימות החזיתי הנוכחי מול ישראל יוביל את איראן לרענן את יכולתה לבצע טרור בחו"ל, כדי שאם תחליט ללכת למהלך כזה יהיו ברשותה תשתית ויכולת ביצוע טובים יותר, מאלה שהפגינו היא וחזבאללה בשנים האחרונות.